

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง” ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัด สถานะทางกฎหมายของวัด ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติวัด ศึกษาการบริหารการจัดการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ และศึกษามาตรากฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติดังกล่าว นอกจากนี้ยังศึกษาไปถึงวัตถุประสงค์ที่มีได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาโดยตรง แต่เป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของวัด และเป็นวัตถุประสงค์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ในประการแรกด้วย เช่น กิจกรรมเพื่อการบำรุงรักษาวัด และการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวัด สถานะทางกฎหมายของวัด ศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง

(๑) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัด

วัด หมายถึง คือสถานที่ทางศาสนาซึ่งเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นที่เผยแผ่ธรรมะ และเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ประชาชนใช้ในการจัดกิจกรรมของชุมชน วัดเป็นสถานที่ของผู้ประพาศแต่คุณงามความดี เป็นแดนบุญแดนกุศล เป็นสถานที่เพาะให้เกิดผู้ประพาศความดี สืบต่อศาสนาให้เจริญมาตามลำดับ ชาวบ้านผู้มีกำลังทรัพย์ มีกำลังศรัทธาแก่กล้า จึงได้ร่วมกันสร้างขึ้นไว้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และประสงค์จะให้มือโยกไถ่ถิ่นที่ตนอาศัยถือว่า เป็นแสดงเครื่องหมายวัดน้ำใจของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นว่า เป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงหนักแน่นมากน้อย แคะไหน วัดจึงเป็นเครื่องวัดน้ำใจและเป็นหน้าตาของคนชุมชนนั้น ๆ อย่างแท้จริง

(๒) แนวคิดเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของวัด

วัดนั้นได้จัดตั้งขึ้นแต่ครั้งโบราณ โดยพระมหากษัตริย์หรือประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ตามความเชื่อในทางศาสนาเพื่อสนองความต้องการของสังคม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไป การตั้งวัดก็มีการวิวัฒนาการมาตามลำดับ โดยรัฐมิได้เข้าไปควบคุม ต่อมาภายหลังรัฐเข้าไปยอมรับและกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งขึ้น แต่ก็ได้ให้ความหมายของวัดไว้โดยชัดแจ้ง เนื่องจากรัฐต้องยอมรับสถานะดั้งเดิมของวัดที่มีอยู่ก่อนแล้ว และมีลักษณะผิดแผกแตกต่างกันจนยากที่จะกำหนดลักษณะได้ ดังนั้น รัฐจึงทำได้แต่เพียงกำหนดลักษณะของวัดที่จัดตั้งขึ้นใหม่ภายหลังที่รัฐได้เข้าไปควบคุมแล้วเท่านั้น

ความหมายโดยพฤตินัย เมื่อคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมแล้ว วัดจึงเป็นศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนาสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพบูชา เป็นเครื่องรำลึกถึงพระพุทธเจ้าและบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษา เพื่อประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมทางศาสนา

ส่วนความหมายโดยนิตินัยนั้น กฎหมายมิได้กำหนดความหมายของวัดไว้โดยตรง แต่เมื่ออนุมานจากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดขึ้นแล้ว วัดในปัจจุบันนี้จึงมีลักษณะสำคัญคือ เป็นสถานที่

เคารพทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสงฆ์ การตั้งวัดขึ้นใหม่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐ ให้จัดตั้งขึ้นจึงจะเป็นวัดที่ชอบด้วยกฎหมายและพระธรรมวินัย

(๓) แนวคิดเกี่ยวกับที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมายของศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติวัดมีพระสงฆ์

(๓.๑) ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใด ๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตาม การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่น ๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็ได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในสังฆารมทรัพย์ของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ ดังเช่น

(๓.๑.๑) การแต่งตั้งเจ้าอาวาสให้ความสำคัญกับการปกครองคณะสงฆ์เท่านั้นไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านอื่นๆ ประกอบการพิจารณาด้วย

(๓.๑.๒) ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติบางประการของไวยาวัจกรที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น วุฒิการศึกษา วาระในการดำรงตำแหน่ง เป็นต้น

(๓.๑.๓) การควบคุมตรวจสอบควบคุมถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องกับวัด เช่น มีกฎหมายระบุให้ผู้ใดตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรและผู้จัดประโยชน์ของวัดอย่างชัดเจน

(๓.๑.๔) การจัดประโยชน์ที่กำหนดในกฎกระทรวง ในปัจจุบันไม่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาสังฆารมทรัพย์ที่เป็นประโยชน์ของวัด เพราะเกิดความล่าช้าและไม่สะดวกในการลงทุนเพื่อประโยชน์ตอบแทนของวัด อีกทั้งไม่ได้บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎกระทรวงเป็นบทลงโทษ ถ้าไม่ปฏิบัติตาม

(๓.๑.๕) อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาของคณะสงฆ์ไทยในการควบคุมการจัดการประโยชน์ศาสนสมบัติของวัดมี ขั้นตอนต้องใช้เวลาในการดำเนินการยาวนาน ก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมดูแล อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าอาวาส ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด กฎกระทรวงกำหนดไว้เพียงตามลำดับขั้นถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเท่านั้น

(๓.๑.๖) ที่พัสดุสงฆ์ซึ่งมีอยู่ เป็นจำนวนมากไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่นเดียวกับกับสำนักสงฆ์ จึงควรมีระเบียบหรือกฎหมายรองรับที่พัสดุสงฆ์ อยู่ในระหว่างขออนุญาตสร้างวัดตั้งวัด เทียบได้กับกฎหมายบุคคล สภาพาทารกอยู่ในกรรมสิทธิ์ได้รับมรดกของมารดาบิดา หากเกิดมารอดอยู่

(๓.๒) สถานะทางกฎหมายของศาสนสมบัตินั้น

ตามมาตรา ๔๐ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ บัญญัติไว้ว่า “การดูแล รักษา และจัดการศาสนสมบัตินั้นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัตินั้นด้วย” ซึ่งเป็นเพียงบทบัญญัติในการกำหนดถึงองค์กรผู้ใช้อำนาจจัดการศาสนสมบัตินั้น กล่าวคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ใช้อำนาจในการดูแล รักษา และจัดการศาสนสมบัตินั้น โดยกฎหมายเพียงให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นเท่านั้น มิได้มีการกำหนดถึงวิธีการ หลักเกณฑ์ในการจัดประโยชน์ในส่วนศาสนสมบัตินั้นไว้ ไม่เหมือนกรณีของศาสนสมบัติของวัด ซึ่งกำหนดบัญญัติเป็นกฎกระทรวงตามมาตรา ๔๐ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ดังนั้นในส่วนวิธีการจัดการดูแล รักษาศาสนสมบัตินั้นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นั้น เมื่อมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายเอกชนทั่วไป เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นต้น

๕.๑.๒ การบริหารการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ

ข้อสรุปในการบริหารการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติจากงานวิจัย ผู้วิจัยประมวลสรุป “การบริหารการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ” เป็นข้อสรุปทางวิชาการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีการจัดประโยชน์ในทรัพย์สินของวัดพระสงฆ์

ศาสนสมบัติของวัดมีพระสงฆ์ คือทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใด ๆ จึงเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคลคือวัด ดังนั้น การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการ ศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการศาสนสมบัติของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายจ่ายโอนออกจากทะเบียนการจัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับมีแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่น ๆ ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้ให้แล้ว นอกจากนั้นการจัดประโยชน์ในทรัพย์สินของวัดมีพระสงฆ์เจ้าอาวาสต้องตระหนักถึงผู้จัดประโยชน์และวิธีการจัดประโยชน์คือ

๑.๑ หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งผู้จัดประโยชน์วัด

(๑). แต่งตั้งไวยาวัจกรของวัดเป็นผู้จัดประโยชน์ วิธีนี้เหมาะสำหรับวัดที่มีรายได้น้อย และเป็นรายได้คงตัว ไม่มีเรื่องเปลี่ยนแปลงบ่อย

(๒). แต่งตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้จัดประโยชน์ วิธีนี้เหมาะสำหรับวัดวาอารามทั่วไป เฉพาะอย่างยิ่งวัดในกรุงเทพมหานครเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับ

มอบให้จัดประโยชน์แทนวัดแล้ว ถ้าศาสนสมบัติที่จะจัดประโยชน์ตั้งอยู่ต่างจังหวัดก็จะมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้จัดประโยชน์แทน

(๓). แต่งตั้งมูลนิธิเป็นผู้จัดประโยชน์ในเมื่อมูลนิธินั้นมีวัตถุประสงค์ตามตราสารจัดตั้งให้จัดประโยชน์แทนวัดได้

(๔). ตั้งคณะกรรมการขึ้นเป็นผู้จัดประโยชน์ วิธีนี้เหมาะสำหรับการจัดประโยชน์เฉพาะเรื่องและเห็นว่าการปฏิบัติตามข้อ ๑ - ๓ นั้น ทำให้ไม่เป็นผลดีแก่วัด

๑.๒ วิธีการจัดประโยชน์วัดมีพระสงฆ์ (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑)

มีอยู่ ๘ ประการ ซึ่งเจ้าอาวาสถือเป็นแม่บทในการปฏิบัติเป็นเวลา ๔๕ ปีแล้ว จึงควรปรับปรุงแก้ไขในประเด็นที่มีปัญหาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดดังคือ

(๑) คุณสมบัติในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด

(๒) คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง และการแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัด

(๓) การควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องกับวัด

(๔) การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัดตามวิธีที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(๕) ความรับผิดชอบของผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจที่ผูกพันวัด

(๖) ลำดับขั้นตอนการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาของคณะสงฆ์ไทย

(๗) อำนาจในการตรวจสอบการจัดการศาสนสมบัติวัดมีพระสงฆ์

(๒) กรณีวัดร้าง

วัดร้าง คือ วัดที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยหรือจำพรรษา จึงไม่อาจแต่งตั้งเจ้าอาวาสให้ปกครองดูแลรักษาวัดนั้นได้ แต่สภาพของวัดนั้นยังคงเป็นวัดอยู่ และมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย มื่อยังไม่มีการยุบเลิกวัดนั้น หรือร่วมกับวัดอื่น กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชอาณาจักรเข้าไปปกครองดูแลแทนเจ้าอาวาส เพื่อมิให้เกิดความเสียหาย ปัจจุบันคือให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่ปกครองดูแล ดังนั้น จึงควรนำวิธีการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดมีพระสงฆ์ (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) จำนวน ๘ ประการดังกล่าวมาปรับใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับวัดมีพระสงฆ์

(๓) กรณีศาสนสมบัติกลาง

ศาสนสมบัติกลาง ถือเป็นศาสนสมบัติประเภทหนึ่งด้วย จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้ชัดเจน เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติขึ้นได้ ทั้งในส่วนกลางส่วนภูมิภาค ควรเป็นการบริหารจัดการโดยผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ เพื่อมิให้ศาสนสมบัติต้องสูญเสียโอกาสและมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยไม่มีเหตุอันควร แม้ที่ศาสนสมบัตินั้นมีกฎหมายให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ตาม ถึงแม้จะมีข้อจำกัดไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ในที่ศาสนสมบัติได้ก็ตาม แต่ในทางเศรษฐกิจก็ยังสามารถนำที่ศาสนสมบัติมาพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์ขึ้นในทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน

๕.๑.๓ มาตรทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๙ “รัฐต้องให้ความคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น และทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งการสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนา มาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต”

เมื่อรัฐมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ รัฐต้องดำเนินการหาวิธีการต่างๆ จึงขอเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยรัฐต้องเสนอพระราชบัญญัติ “อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา” โดยเฉพาะอีกฉบับหนึ่ง โดยอาศัยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๗๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติกลางแทนพระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้น เห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในส่วนบางส่วนที่เกี่ยวกับศาสนสมบัติ ดังนี้

๒.๑) ให้มีองค์กรบริหารจัดการศาสนสมบัติ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้จำหน่าย และจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และนโยบายของรัฐบาลที่กำหนด เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางด้วย

๒.๒) ให้มีคณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการและกรรมการ โดยมีองค์ประกอบด้วยผู้แทนคณะสงฆ์ และผู้แทนส่วนราชการ ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดคน และต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมิใช่ข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐร่วมอยู่ด้วย”

๒.๓) ผู้ใดบุกรุกที่วัดที่ธรณีสงฆ์ที่ศาสนสมบัติกลางและที่วัดร้าง หรือการกระทำโดยประการใดต่อที่ดินดังกล่าวอันก่อให้เกิดความเสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งศาสนสมบัตินั้น ถ้าเจ้าพนักงานได้แจ้งความเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดทราบแล้ว ยังคงฝ่าฝืนเพิกเฉย หรือไม่ปฏิบัติตามการให้ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

๒.๔) ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๕ ตี (๖) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

มาตรา ๑๕ ตี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) – (๕)

(๖) ปกครองดูแล บำรุงรักษาศาสนสมบัติ”

(๗) การดูแล บำรุงรักษาและจัดหาผลประโยชน์ศาสนสมบัติกลาง และศาสนสมบัติของวัด ให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ”

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง” ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) เมื่อรัฐมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ รัฐต้องดำเนินการหาวิธีการต่างๆ จึงขอเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยรัฐต้องเสนอพระราชบัญญัติ “อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา” โดยเฉพาะอีกฉบับหนึ่ง โดยอาศัยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๗๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติกลางแทนพระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้น เห็นควรให้มีการ แก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในส่วนบางส่วนที่เกี่ยวกับศาสนสมบัติ ดังนี้

๒.๑) ให้มีองค์กรบริหารจัดการศาสนสมบัติ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้จำหน่าย และจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และนโยบายของรัฐบาลที่กำหนด เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางด้วย

๒.๒) ให้มีคณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธานกรรมการและกรรมการ โดยมีองค์ประกอบด้วยผู้แทนคณะสงฆ์ และผู้แทนส่วนราชการ ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดคน และต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมิใช่ข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐร่วมอยู่ด้วย”

๒.๓) ผู้ใดบุกรุกที่วัดที่ธรณีสงฆ์ที่ศาสนสมบัติกลางและที่วัดร้าง หรือการกระทำโดยประการใดต่อที่ดินดังกล่าวอันก่อให้เกิดความเสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งศาสนสมบัตินั้น ถ้าเจ้าพนักงานได้แจ้งความเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดทราบแล้ว ยังคงฝ่าฝืนเพิกเฉย หรือไม่ปฏิบัติตามการให้ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

๒.๔) ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๕ ตรี (๖) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

มาตรา ๑๕ ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) – (๕)

(๖) ปกครองดูแล บำรุงรักษาศาสนสมบัติ”

(๗) การดูแล บำรุงรักษาและจัดหาผลประโยชน์ศาสนสมบัติกลาง และศาสนสมบัติของวัด ให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ”

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ปรับปรุงองค์การการจัดประโยชน์ให้เป็นองค์กรอิสระ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดประโยชน์หรือรูปแบบอื่นที่เหมาะสมต่อการจัดการ

๒) ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ให้เอื้อต่อการจัดประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ไม่ยืดเยื้อ แต่ยืดหยุ่นทันต่อเหตุการณ์ และควรเพิ่มมาตรการทางกฎหมาย และลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้เช่าที่ผิดกฎระเบียบสัญญาเช่าต่าง ๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ต่อผู้เช่า

๓) เพิ่มอัตรากำลังบุคลากร เจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ และจัดฝึกอบรมและสัมมนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดประโยชน์ รวมถึงผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด ให้มีความรู้ความเข้าใจ กฎ ระเบียบ และทัศนคติที่ดีต่อการจัดประโยชน์สร้างจิตสำนึกแก่ราชการ เจ้าหน้าที่จัดประโยชน์ ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะสร้างความมั่นคงแก่สถาบันพระพุทธศาสนา

๔) ส่วนกลางควรมอบอำนาจหน้าที่บางประการให้ส่วนภูมิภาคมีบทบาทมากขึ้น เพื่อเอื้อต่อการจัดประโยชน์ได้ถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็วยิ่งขึ้น

๕) ตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ พิจารณาแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะเร่งรัดหนี้ค้างชำระและอื่น ๆ รวมทั้งตรวจสอบการรังวัดและปักหลักเขตแสดงแผนผังการเช่าให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการทำสัญญาเช่าอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคนิคใหม่มาใช้ในการจัดประโยชน์ เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วและตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ใช้ระบบคอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูล วางระบบจัดเก็บข้อมูลมีฐานข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัย ที่สามารถเรียกตรวจสอบ เพื่อวางแผนพัฒนาติดตามเร่งรัดค่าเช่า ตลอดจนสัญญาต่าง ๆ ว่าสิ้นสุดสัญญาเวลาใด ให้ได้ทันเหตุการณ์

๒) จัดให้มีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์การจัดประโยชน์ ความพึงพอใจของผู้เช่าหรืออื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และควรเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานจัดประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ ให้โบนัส ค่าตอบแทนร้อยละจากรายได้หรือสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ที่พักเจ้าหน้าที่

๓)) ควรจัดกิจกรรม/โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เช่าในเรื่องกฎระเบียบการเช่าที่ดิน การปฏิบัติตน เช่น ทำเอกสารแจก หรือจัดโครงการเก็บค่าเช่าแบบสัจจร

๔)) ติดตามเร่งรัดสัญญาเช่าต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม เช่น การให้เช่าช่วง การต่อเติมอาคาร การที่ผู้เช่าไม่ทำตามระเบียบการเช่า เป็นต้น

๕) บริการชำระค่าเช่าของผู้เช่า ให้สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมในหลายช่องทาง เช่น ผ่านธนาคาร ร้านสะดวกซื้อหรือบริการนอกสถานที่

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับย้ายวัดว่า ที่ดินที่ตั้งวัดเดิมจะเป็นที่ธรณีสงฆ์หรือเป็นที่วัดร้าง
- ๒) ควรศึกษามาตรการการตั้งวัดในที่ศาสนสมบัติกลางจะดำเนินการได้หรือไม่ อย่างไร
- ๓) ควรศึกษาว่า เมื่อยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ตามกฎหมายกระทรวงแล้ว มีมาตรการอย่างไรเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดร้างนั้น
- ๔) ควรศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ”อุปถัมภ์และคุ้มครอง”พระพุทธศาสนา พระราชบัญญัติจัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ว่ามีผลดีต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร
- ๕) ควรศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายให้ความคุ้มครองกับที่ดินของวัดอย่างไร
- ๖) ควรมีการศึกษาว่าควรมีมาตรการอย่างไรหรือ เกี่ยวกับระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องกับวัด ศาสนสมบัติวัดและศาสนสมบัติกลาง
- ๗.ควรศึกษาสถานะของวัดไทย เริ่มจากที่พักสงฆ์ – สำนักสงฆ์ –วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองอย่างไร บ้างหรือไม่